

Franschrift 25 (1991) 2 (juni)

DICHTERS OP HET RITME VAN HET STADSLEVEN

Charles Vergeer: *Toen werden schoot en boezem lekkernij. Erotiek van de Tachtigers*. Thomas Rap, Amsterdam.

'Ik ga mijn leven in orgieën door,' dichtte Willem Kloos, de grote Tachtiger die al snel de seniele risee van de Nederlandse literatuur werd. Maar de Tachtigers bedreven toch l'art pour l'art en schreven versregels over bloemen die in de knop gebroken werden. Dat klopt maar literatuurvorser Charles Vergeer schreef een boek over het geile en begeerde achter de poëzie van deze 'aardige jongens' die 'vervelende kerels' werden.

Lang voordat Freud er de hitparade mee haalde, ontdekten de Tachtigers de seksuele basis van alle kunst. Dat was niets nieuws want Flaubert had al de onontkoombare wetten van de wellust blootgelegd. Emile Zola en andere naturalisten deden niet anders dan de 'onderbouw' van het menselijk bestaan beschrijven. De kritiek dat zij al te gretig studie maakten van de nacht-

zijde – vooral de prostitutie – van het leven, was hier ook te horen. En nog. Vergeer schrijft geïrriteerd dat Frans Netscher 'Zolaatje' speelde. 'Hij waagt zich in kroegen (...). En denk niet dat hij meteen van slag is van zo'n modelletje (...). Neen, hij is daar eigenlijk als wetenschapper.'

De aantrekkingskracht van 'chanteuses' in de vorige eeuw is wellicht te verklaren vanuit de rol van de echtgenote in die tijd. De lieve vrouw was huishoedster en zorgzaam moeder. Maitresses en straatmadelieven waren er voor de opwinding. Als er al een vrouw in beeld komt die beide eigenschappen in zich verenigde – zoals de beeldhouwster Saar de Swart op wie alle Tachtigers verliefd waren – dan wordt zij door George Breitner als een donker wonder geschilderd.

Omdat wonderen ook in de tijd reeds zeldzaam waren hadden heren een *maintenée*, een vrouw die zich liet onderhouden en in ruil daarvoor discrete diensten verleende. De jonge kunstenaars rondom het tijdschrift *De Nieuwe Gids* hadden geen geld om zich een dergelijke luxe te veroorloven en zij begaven zich daarom naar een 'bierhuis met damesbediening' of naar een café-chantant aan De Nes. Voor schildersmodellen werden de winkelmeisjes van de Kalverstraat gepolst.

Vergeer is eens helemaal in deze pool van het verderf gedoken en ontdekte onder meer dat Lodewijk Van Deysel zich door het taalgebruik uit de

hoerenbuurt liet inspireren als hij weer een van zijn beroemde scheldkanonnades schreef. Zoals zoveel van zijn collega's nam hij en passant ook een geslachtsziekte mee. Frans Coenen haalde er zijn vriendin vandaan, over wie hij vervolgens wel erg naïef was: 't Half wel, half niet, eigenlijk wel willen van één kamer, maar niet zelf willen zeggen, uit schaamte, en angst minder te worden voor mij.' In een brief aan haar schrijft hij: 'Jij hoort niet in een café, jij bent geen echte kelnerin. Daartoe ben je veel te fijngevoelig.' Al gauw kwam de schrijver erachter dat hij werd bedrogen: 'Wat bewoogje dan toch? Was je zoo geil? Maar dat wàs je toch nooit? Of alleen met *mij* niet?'

In de nalatenschap van Van Deyssel bevonden zich tientallen volkomen identieke sleuteltjes. Bij het zien van een mooi meisje liet hij een sleuteltje uit zijn handen vallen en riep dan: 'U verliest, geloof ik iets.' Meestal verloor ze diezelfde avond inderdaad iets en werd er toch nog een bloem in de knop gebroken.